

REFERENCES

Baum, A., Checherita-Westphal, C., and Rother, P. "Debt and growth: new evidence for the euro area". *Journal of International Money and Finance*, no. 32 (2013): 809-821.

Caldara, D., and Kamps, Ch. "What are the Effects of Fiscal Policy Shocks? A VAR-based Comparative Analysis". <http://ssrn.com/abstract=1102338>

"CNBC Global Business and Financial News. The World's Biggest Debtor Nations". http://www.cnbc.com/id/30308959/The_World_s_Biggest_Debtor_Nations].3

Herndon, T., Ash, M., and Pollin, R. "Does high public debt consistently stifle economic growth? A critique of Reinhart and Rogoff". <http://cje.oxfordjournals.org/content/early/2013/12/17/cje.bet075>

Kimball, M., and Wang, Y. "After crunching the Reinhart and Rogoff's data, we've concluded that high debt does not slow

growth". http://qz.com/88781/after-crunching-reinhart-and-rogo_s-data-weveconcluded-that-high-debt-does-not-cause-low-growth/ "Maddison Project Database". <http://www.ggd.net/maddison/maddison-project/data.htm>

Minea, A., and Parent, A. "Is high public debt always harmful to economic growth? Reinhart and Rogoff and some complex nonlinearities". <http://www.cerdi.org/uploads/ed/2012/2012.18.pdf>

Nickell, S. "Biases in dynamic models with fixed effects". <http://fmwww.bc.edu/ec-c/S2004/771/NickellEM81.pdf>

Reinhart, C. M., Reinhart, V. R., and Rogoff, K. S. "Debt Overhangs: Past and Present". http://www.economics.harvard.edu/faculty/rogooff/files/Debt_Overhangs.pdf

Reinhart, C. M., Reinhart, V. R., and Rogoff, K. S. "From Financial Crash to Debt Crisis". www.reinhartandrogoff.com/user_uploads/data/18_data.xls

Reinhart, C. M., and Rogoff, K. S. "Growth in a time of debt". <http://www.aeaweb.org/articles.php?doi=10.1257/aer.100.2.573>

УДК 338.24

ПІДХІД ДО ТЛУМАЧЕННЯ ВАЖЕЛІВ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ

© 2014 КОЛУПАЄВА І. В.

УДК 338.24

Колупаєва І. В. Підхід до тлумачення важелів регуляторної політики

Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування сутності важелів та узагальнення існуючих класифікацій важелів регуляторної політики. Усебічно проаналізовано поняття «важіль» у різних контекстах, у працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Представлене власне бачення поняття «важіль». Виділено основні особливості важелів регуляторної політики, а саме: використання важелів базується на чинному законодавстві; важелі спрямовані на певний процес, об'єкт тощо; важелі застосовуються безпосередньо органами державної влади. Проаналізовано класифікацію важелів регуляторної політики, детально представлено різні думки вітчизняних науковців щодо класифікації фіскальних і бюджетних важелів. Визначено, що податкові важелі регуляторної політики мають найбільш поширену класифікацію. Узагальнено класифікації важелів і доповнено їх фіскальними, бюджетними та соціальними.

Ключові слова: важелі, інструменти, класифікація важелів, фіскальні важелі, бюджетно-податкові важелі.

Табл.: 2. **Бібл.:** 19.

Колупаєва Ірина Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (пров. Отакара Яроша, 8, Харків, 61045, Україна)

E-mail: irina.kolupayeva@mail.ru

УДК 338.24

Колупаєва І. В. Підходи к тлумаченню рычагов регуляторной политики

Целью статьи является научно-теоретическое обоснование сущности рычагов и обобщение существующих классификаций рычагов регуляторной политики. Всесторонне проанализировано понятие «рычаг» в разных контекстах, в работах как зарубежных, так и отечественных ученых. Представлено собственное видение понятия «рычаг». Выделены основные особенности рычагов регуляторной политики, а именно: использование рычагов базируется на действующем законодательстве; рычаги направлены на определенный процесс, объект; рычаги применяются непосредственно органами государственной власти. Проанализированы классификации рычагов регуляторной политики, подробно представлены различные мнения отечественных ученых относительно классификации фискальных и бюджетных рычагов. Определено, что налоговые рычаги регуляторной политики имеют наиболее распространенную классификацию. Обобщены классификации рычагов и дополнены фискальными, бюджетными и социальными.

Ключевые слова: регуляторы, инструменты, классификация регуляторов, фискальные регуляторы, бюджетно-налоговые регуляторы.

Табл.: 2. **Библ.:** 19.

Колупаєва Ірина Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Харківський торгово-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (пер. Отакара Яроша, 8, Харків, 61045, Україна)

E-mail: irina.kolupayeva@mail.ru

UDC 338.24

Kolupaieva I. V. Approaches to the Interpretation of the Instruments of the Regulatory Policy

The article is aimed at the scientific and theoretical substantiation of the instruments as well as synthesis of the existing classifications of the regulatory policy instruments. The concept of «instrument» was fully analyzed in different contexts, in the works of both foreign and domestic scholars. The author's own understanding of the concept of «instrument» is proposed. The main features of the regulatory policy instruments were highlighted, namely: the use of the instruments is based on the current legislation; the instruments are directed to a certain process or an object; the instruments are applied directly by the public authorities. The classifications of the regulatory policy instruments were analyzed, the various views of the domestic scientists regarding the classification of the fiscal and budgetary instruments were presented in detail. It was defined, that taxation instruments of the regulatory policy are of the most common classification. The classifications of instruments were generalized and complemented by the fiscal, budgetary and social ones.

Key words: regulators, tools, classification of regulators, fiscal regulators, budgetary and taxation regulators.

Tabl.: 2. **Bibl.:** 19.

Kolupaieva Irina V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Kharkiv Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics (prov. Otakara Yarosha, 8, Kharkiv, 61045, Ukraine)

E-mail: irina.kolupayeva@mail.ru

У сучасних умовах економічного розвитку, який характеризується девальвацією національної грошової одиниці, зниженням платоспроможності населення, зменшенням обсягів доходів підприємств, актуалізується регулююча функція держави. Державне регулювання економіки може здійснюватися за допомогою певних інструментів-важелів. Від правильного обрання того чи іншого важеля, поєднання важелів у комплексі буде залежати ефективність регуляторної політики держави, яка направлена на розвиток економіки. Тому виявлення сутності важелів та характеристика їх видів набуває актуальності.

Дослідженням сутності важелів регуляторної політики держави та їх видам присвячено доробки таких вчених, як: Лобунець Т. В. [5], яка аналізує сутність та класифікацію важелів регуляторної політики у сфері інвестиційної діяльності, Полюга В. О. [14], який досліджує важелі туристичної сфери; Тищенко О. М. і Голякова К. В. [9], Рубан Н. І. та Чуницька І. І. [15], які аналізують класифікацію бюджетно-податкових важелів; Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Кізима А. Я., Карпова В. В. [16], які обґрунтовують сутність та класифікацію податкових інструментів регуляторної політики та інших.

Однак залишається питання щодо визначення єдиного загальноприйнятого підходу до сутності важелів та їх класифікації.

Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування сутності важелів та узагальнення існуючих класифікацій важелів регуляторної політики. Мета дослідження досягається засобом вирішення завдань:

- ✦ уточнення поняття «важіль» через призму регуляторної функції держави;
- ✦ обґрунтування класифікації важелів з урахуванням сфери їх застосування, методів їх впливу, призначення.

Для уточнення поняття «важіль» необхідно проаналізувати існуючі погляди науковців. Аналіз наукових джерел показав, що існує дві точки зору щодо застосування терміна «важіль»: деякі науковці визначають його як «важіль», а інші – як «інструменти».

Аналіз визначень, представлених у тлумачних словниках, показав таке. У тлумачному словнику української мови [1, с. 277] і Великому тлумачному словнику сучасної української мови [2, с. 84] «важіль – це засіб, яким можна активізувати діяльність кого-, чого-небудь».

Великий тлумачний словник сучасної української мови (укладач О. Єрошенко) визначає важіль як «засіб, яким можна надати дії, сприяти розвитку чого-небудь або пожввити, підсилити діяльність кого-, чого-небудь» [3, с. 58].

Проаналізувавши дані тлумачення, можна сказати, що існує певна обмеженість у визначенні поняття «важіль», адже не всі аспекти, які характеризують важелі регуляторної політики, розглянуті авторами.

У стислому економічному словнику за редакцією за Азріліяна О. М. находимо: «Регуляторы – это экономические рычаги, косвенно воздействующие через механизмы интересов на участников экономических процессов, хозяйствующих субъектов» [4, с. 737]. Дане визначення є більш повним.

У цілому, ці словники дають подібні визначення, які відображають етимологію поняття «важіль», проте дане визначення необхідно уточнити, а саме: важелі використовуються органами державного регулювання на основі нормативно-правової бази.

Аналіз сутності важелів за словниками показав, що більш доцільним є використання поняття «важіль», ніж поняття «інструменти». У словниках наводяться приклади суто фінансових інструментів ринку цінних паперів. Якщо мова йде про ставки податків, систему оподаткування тощо, то використовується поняття «важіль».

Лобунець Т. В. визначає важелі «як інструменти, засоби і прийоми впливу на економічні процеси та об'єкти, які сприяють їх розвитку в заданому напрямі; інструменти і засоби впливу на економічні процеси» [5, с. 6]. У даному визначенні стверджується, що важелі сприяють розвитку економічних процесів у заданому напрямі, проте з практичної точки зору не завжди приводять до позитивного впливу, які припускають при плануванні, адже вплив суб'єктивних факторів може призвести до протилежного результату (тенізації економіки, зменшення надходжень до бюджету тощо)

У дослідженні важелів регуляторної політики Лобунець Т. В. зазначає, що «регулятори – це органи, які в межах своїх повноважень за допомогою важелів здійснюють вплив на економічні явища і процеси з метою отримання певного соціально-економічного ефекту» [5, с. 6]. Підтримуємо думку дослідника щодо даного визначення. Очевидно, що важелі регуляторної політики можуть бути застосовані саме органами в межах своїх повноважень (регуляторами).

Користін О. Є. розуміє під важелями «засіб регулювання температури для економічної системи» [6]. У даному визначенні розкривається регулюючий вплив важелів на економічні процеси, проте не враховано якісну мету використання податкових важелів, а саме – розвиток економіки у цілому.

На думку Латиніна М. А., «важелі мають підтримувати економічну систему в належному стані» [7]. Сутність важелів, які пропонують Користін О. Є. та Латинін М. А., схожі, адже актуалізують регулюючу складову, що є важливим з точки зору природної сутності важелів. Проте дані характеристики не є повними і мають бути уточнені.

Шарікова О. В. розуміє важелі «як засіб впливу держави на податкову поведінку суб'єктів господарювання і населення шляхом зміни елементів податків, що формує фінансові стимули, які спонукають платників обирати офіційне інституційне середовище, і сприяє скороченню масштабів тіньової економіки» [8, с. 7]. Шарікова О. В. дотримується терміна «інструменти». У дослідженні автор розглянула важелі у дещо вузькому розумінні, а саме – як засоби детінізації економіки.

Тищенко О. М. і Голякова К. В., аналізуючи терміни «важіль» та «інструменти», зазначають, «що спільною рисою в них є те, що ці бюджетно-податкові важелі використовуються для досягнення певної мети та є ширшими за поняття «інструменти» [9, с. 25]. «Бюджетно-податкові важелі – це сукупність заходів бюджетно-

податкової політики, які спрямовані на стримування, вирівнювання або стимулювання окремих напрямів соціально-економічного розвитку країни із застосуванням певного набору інструментів» [9, с. 25].

У монографії «Фіскальні важелі регулювання економіки» за загальною редакцією Солдатенко О. В. фіскальні важелі визначено «як систему економічних та організаційних заходів оперативного втручання в хід регулювання податкових зобов'язань, зокрема особлива увага приділяється економічним методам» [10, с. 10]. Очевидно, що важелі є складовою системи державного регулювання економіки. Автори підкреслюють, що «фіскальні важелі економіки базуються на чинній законодавчій базі держави» [10, с. 8]. Підтримуємо цю думку, адже важливою складовою важелів державного регулювання є нормативно-правове забезпечення.

Колектив авторів навчального посібника «Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій» (за ред. Іванова Ю. Б.) визначає інструменти податкового регулювання як «сукупність норм податкового законодавства, які забезпечують вплив держави на господарську поведінку платника податків через його економічні інтереси для досягнення певного економічного, соціального чи іншого корисного результату» [11, с. 227]. Важливим, на нашу думку, є те, що автори акцентували увагу

у визначенні важелів на складові «досягнення результату» та «правове забезпечення інструментів податкового регулювання». У дослідженні науковці зробили акцент тільки на податкових важелях.

Податковим важелям також приділено увагу в дослідженні Білоус І. В. [12, с. 128], яка ототожнює важелі з інструментами та визначає важелі як сукупність засобів, що здійснюють непрямий вплив на процеси соціального та економічного розвитку в державі. Мамонтова І. В. [13] у дослідженні аналізує вплив непрямих важелів та відносить до них: нормативно-правове регулювання (стабільність законодавства, взаємоузгодженість законодавчих актів між собою тощо) та податкове регулювання. На нашу думку, спірним є питання тільки непрямого впливу важелів, адже, якщо розглядати, наприклад, пільгове оподаткування, то існує поняття втрат бюджету через надання пільгових ставок окремим категоріям платників податків. Використання такого інструменту, як податкові пільги, може призвести до втрат бюджету, що є прямим впливом на зменшення дохідної частини бюджету. Позиція Мамонтової І. В. [13] та Білоус І. В. [12] щодо врахування непрямого впливу важелів заслуговує уваги, її необхідно врахувати під час уточнення сутності терміна.

Узагальнимо в *табл. 1* результати аналізу тлумачень поняття «важіль».

Таблиця 1

Тлумачення поняття «важіль» науковцями

Автор / Джерело	Визначення	Примітки
1	2	3
Тлумачний словник української мови [1, с. 277], Великий тлумачний словник сучасної української мови [2, с. 84]	Важіль – засіб, яким можна активізувати діяльність кого-, чого-небудь	Використовується поняття «важіль»; тлумачення поняття є дещо обмеженим і не враховує усіх ознак важелів.
Великий тлумачний словник сучасної української мови [3, с. 58]	Важіль – засіб, яким можна надати дії, сприяти розвитку чого-небудь або похвалити, підсилити діяльність кого-, чого-небудь	
Краткий экономический словарь / Под ред. А. Н. Азрилияна [4, с. 737]	Регуляторы – экономические рычаги, косвенно воздействующие через механизмы интересов на участников экономических процессов, хозяйствующих субъектов	
Лобунець Т. В. [5, с. 6]	Важелі – це інструменти, засоби і прийоми впливу на економічні процеси та об'єкти, які сприяють їх розвитку в заданому напрямі; інструменти і засоби впливу на економічні процеси	Автори стверджують, що важелі сприяють розвитку економічних процесів у заданому напрямі; на нашу думку, на практиці буває навпаки. Необхідно уточнити, що застосування важелів має певну мету, направленість
Тищенко О. М. і Голякова К. В. [8, с. 25]	Важелі (бюджетно-податкові) – це сукупність заходів бюджетно-податкової політики, які спрямовані на стримування, вирівнювання або стимулювання окремих напрямів соціально-економічного розвитку країни із застосуванням певного набору інструментів	Автори стверджують, що важелі більше широке поняття, ніж інструменти; інструменти і важелі мають спільну мету
Користін О. Є. [6]	Важелі – засіб регулювання температури для економічної системи	Актуалізується регулюючий вплив важелів, але тлумачення терміну дещо стисле.
Латинін М. А. [7]	Важелі мають підтримувати економічну систему в належному стані	Актуалізується регулюючий вплив важелів, але тлумачення є дещо обмеженим

1	2	3
Шарікова О. В. [8, с. 7]	Податкові інструменти детинізації економіки як засіб впливу держави на податкову поведінку суб'єктів господарювання і населення шляхом зміни елементів податків, що формує фіскальні стимули, які спонукають платників обирати офіційне інституційне середовище, і сприяє скороченню масштабів тіньової економіки	Автор використовує поняття «інструменти»; у визначенні мова йде тільки про податкові важелі
Солдатенко О. В. [10, с. 8, 10]	Важелі (фіскальні) – система економічних та організаційних заходів оперативного втручання в хід регулювання податкових зобов'язань, зокрема особлива увага приділяється економічним методам; важелі регулювання економіки базуються на чинній законодавчій базі держави	Автори актуалізують нормативно-правову складову важелів
Іванов Ю. Б. [11, с. 227]	Інструментами податкового регулювання пропонується розуміти сукупність норм податкового законодавства, які забезпечують вплив держави на господарську поведінку платника податків через його економічні інтереси для досягнення певного економічного, соціального чи іншого корисного результату	Автори використовують поняття «інструменти»; актуалізують нормативно-правову складову важелів і нормативно-правове регулювання
Білоус І. В. [12]	Важелі (інструменти) – сукупність засобів, які здійснюють непрямий вплив на процеси соціального та економічного розвитку в державі	Автор зазначає непрямий вплив важелів, проте має місце і пряме впливання
Мамонтова І. В. [13]	Авторське визначення відсутнє	Автор акцентує увагу на прямих і непрямих важелях бюджетно-податкової сфери

Проведений аналіз тлумачень поняття «важіль» дає змогу виділити основні властивості, які характеризують важелі, а саме:

1) використання важелів регуляторної політики має базуватися на чинному законодавстві держави, адже через норми податкового, бюджетного та іншого законодавства відбувається регулювання економічних процесів у суспільстві;

2) важелі регуляторної політики мають бути направлені на конкретний об'єкт, процес для досягнення певного результату (економічного, соціального та іншого); отже, важелі мають бути ціленаправленими;

3) застосовуються важелі безпосередньо органами державної влади (регуляторами – за Лобунець Т. В. [5]).

Враховуючи вищевикладені визначення та власну позицію автора, доцільним буде дати власне визначення важелям регуляторної політики.

Отже, на нашу думку, *важелі (інструменти) регуляторної політики* – це засоби і прийоми прямого та непрямого впливу державних органів на економічні процеси та об'єкти через призму нормативно-правового поля, які спрямовані на розвиток економічної, соціальної та інших сфер суспільства.

Для більш глибокого розуміння впливу важелів регуляторної політики на економічні, соціальні та інші процеси в суспільстві необхідно проаналізувати науково-теоретичні напрацювання щодо їх різновиду, що дозволить узагальнити класифікаційні ознаки та склад інструментів.

Аналіз існуючих класифікацій важелів регуляторної політики показав, що одні науковці розглядають

класифікацію важелів регуляторної політики для конкретної галузі (Лобунець Т. В. [5], Полюга В. О. [14]), деякі пропонують класифікацію бюджетно-податкових важелів (Тищенко О. М. і Голякова К. В. [9], Рубан Н. І. та Чуницька І. І. [15], Мамонтова І. В. [13]), а інші пропонують класифікацію податкових важелів (Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Кізіма А. Я., Карпов В. В. [16], Шарікова О. В. [8]).

Узагальнені дані щодо класифікації важелів регуляторної політики науковцями наведено в *табл. 2*.

У своєму дослідженні Лобунець Т. В. [5, с. 8] проаналізувала важелі регулювання інвестиційної діяльності. Ця класифікація важелів регуляторної політики держави, на наш погляд, є дещо стислою і більше властива до регулювання інвестиційних процесів, що і було досліджено автором. Якщо брати до уваги регуляторну політику держави у цілому, то класифікація важелів потребує доповнення та уточнення такими важелями, як адміністративні, нормативно-правові тощо.

Полюга В. О. [14, с. 8 – 9] проаналізував важелі регуляторної політики в туристичній діяльності. Дана класифікація важелів регуляторної політики охоплює всі сторони відносин, які є в туристичній галузі. Підтримуємо думку автора щодо виділення нормативно-правових важелів поля в окрему групу важелів регуляторної політики. Автор не виділяє в окрему групу важелі бюджетні, а пропонує їх розглядати у групі податкових і фінансово-кредитних важелів. Вважаємо, що дані важелі варто виокремити, адже вони характеризують окрему ланку фінансової системи. Щодо виділення групи соціально-психологічних важелів, то, на наш

погляд, дана група більше характерна для туристичної діяльності. Враховуючи те, що інформаційно-довідкова діяльність є важливою складовою під час інформуван-

ня суб'єктів господарювання про регуляторну політику держави через різноманітні засоби інформації, пропонуємо назвати дану групу соціальними важелями.

Таблиця 2

Класифікація важелів регуляторної політики

Важелі регуляторної політики	Автор / Джерело	Види або критерій класифікації важелів	Види або підвиди важелів
1	2	3	4
Важелі регулювання інвестиційної діяльності (у цілому)	Лобунець Т. В. [5, с. 8]	За методом впливу на інвестиційний процес	– Важелі прямого впливу (адміністративні); – важелі непрямого впливу: економічні (бюджетно-податкові та фінансово-монетарні) та неекономічні
		За рівнем впливу на інвестиційний процес	– Макрорівневі; – мезорівневі; – макрорівневі
Важелі регулювання туристичної діяльності (у цілому)	Полюга В. О. [14, с. 8 – 9]	Державно-адміністративні важелі	– Стратегічне планування, підтримка зовнішньоекономічної діяльності; – наукові дослідження ринку рекреаційно-туристичних послуг; – охорона рекреаційних ресурсів; – гарантування захисту та безпеки туристів; – контроль за якістю послуг; – кадрове забезпечення
		Нормативно-правові важелі	– Організація і правова регламентація туристичної діяльності; – створення сприятливого нормативно-правового поля
		Фінансово-кредитні важелі	– Запровадження системи мікрокредитування; – пільгове кредитування; – державне субсидювання; – лізинг
		Податкові важелі	– Оптимізація кількості і величини податків; – бюджетне фінансування програм розвитку рекреації і туризму; – надання податкових пільг для вирішення проблем соціального туризму
		Соціально-психологічні важелі	– Маркетингова та рекламна діяльність; – інформаційно-довідкова діяльність; – розробка іміджевої туристичної стратегії
Бюджетно-податкові важелі	Тищенко О. М. і Голякова К. В. [9, с. 27]	Стримуючі	– Бюджетний дефіцит; – надмірне податкове навантаження; – незначний рівень місцевого оподаткування тощо
		Вирівнюючі	– Дотація вирівнювання; – інші дотації; – субвенції; – субсидії
		Стимулюючі	– Податкові пільги; – зменшення ставок оподаткування тощо
	Рубан Н. І. та Чуницька І. І. [15, с. 27], Солдатенко О. В. [10, с. 24 – 25]	Бюджетні важелі	Бюджетні видатки: бюджетний кредит; бюджетні інвестиції; субсидії субвенції, дотації; структура видатків Бюджетний дефіцит: розмір дефіциту, спосіб фінансування дефіциту
		Податкові важелі	Податкові ставки: податкове навантаження, інвестиційний податковий кредит, інвестиційна податкова знижка, зниження ставок оподаткування, зменшення величини об'єкта оподаткування
			Податкові пільги: податкові канікули, звільнення від оподаткування окремих операцій, звільнення від оподаткування окремих платників податків
			Альтернативні режими оподаткування: спрощена система оподаткування, спеціальні вільні економічні зони
			Зміни строків сплати податків: відстрочення платежу, розстрочення платежу
Податкові санкції: штрафи, пеня, відміна пільгового режиму оподаткування			
Мамонтова І. В. [13]	Прості важелі	Об'єкт податку, ставка податку, строк і порядок сплати податку, база, податковий період	

1	2	3	4
		Складні важелів	- Альтернативні системи оподаткування функціонують за допомогою низки важелів: - податкові ставки, пільги; - спеціальні податкові режими (СЕЗ, технопарки, технополіси, концесії, спільні проекти)
Податкові важелі	Білоус І. В. [12, с. 129]	Податкові важелі системного впливу	- Податкова система; - розмір ставки податків
		Податкові важелі комплексного впливу	- Спеціальні режими оподаткування; - податковий кредит; - податкові пільги; - податкові канікули
	Шарікова О. В. [8, с. 7]	Суб'єкт оподаткування	- Податкова амністія; - пільгове оподаткування; - податкові канікули
		Об'єкт оподаткування	Податкове вилучення, податковий кредит
		Ставка податку	- Податкові знижки; - зміна податкової ставки; - прискорена амортизація
	Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Кізіма А. Я., Карпова В. В. [16, с. 230], Дубовик О. Ю. [17, с. 63]	Системні	- Рівень оподаткування; - структура податкової системи; - застосування альтернативних систем оподаткування
		Комплексні	- Спеціальні податкові режими для певних груп платників; - спеціальні податкові режими за галузевою ознакою
		Локальні	- Об'єкти оподаткування; - платники податків; - розмір ставки податку; - порядок обчислення податку; - податкові пільги
	Іванов Ю. Б. [11, с. 227]	За призначенням (напрямом впливу)	Стимулюючі (заохочувальні), компенсаційні (підтримуючі), дестимулюючі (стримуючі)
		За характером цілей соціально-економічного розвитку	Стратегічні та оперативні (тактичні)
		За сферою впливу	Економічні, соціальні, екологічні
		За механізмом впливу	Системні, комплексні, елементні (локальні)
	Ільєнко Р. В. [18, с. 27]	Податкові пільги	Звільнення від сплати податків, зниження податкової ставки, зниження бази оподаткування, відтермінування зобов'язання щодо сплати податку тощо
		Спрощення податкового адміністрування	
		Податкова угода	Договірне зменшення податкового зобов'язання чи часу його сплати, розстрочка податкової заборгованості, звільнення від податкового зобов'язання
		Податковий кредит (відшкодування)	
Податковий вексель			
Бречко О. [19, с. 64]	Система пільг	Звільнення від податків; відстрочення або розстрочення платежів; використання пільгових ставок; податкові знижки та вилучення; податковий кредит; податкові канікули	
	Система санкцій	Застосування податкових штрафів і пені; арешт активів і майна; примусове стягнення податкової заборгованості	
	Податкові стимули	Легалізація неоподаткованих доходів; міжнародні угоди щодо уникнення подвійного оподаткування; оптимізація податкових ставок; списання та розстрочення податкового боргу; податкові канікули; альтернативні системи оподаткування	

Але самі складові груп важелів, на нашу думку, можна доповнити. Наприклад, більш ґрунтовними є класифікації податкових важелів, яку пропонують Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Кізіма А. Я., Карпова В. В., Тищенко О. М. [16; с. 230], Іванов Ю. Б. [11, с. 227], Бречко О. [19, с. 64].

Далі розглянемо авторів, які пропонують класифікації бюджетно-податкових важелів.

Так, Тищенко О. М. і Голякова К. В. [9, с. 27] пропонують класифікувати бюджетно-податкові важелі за їх призначенням: стримуючі, вирівнюючі та стимулюючі. Автори ґрунтовно проаналізували важелі за кожним призначенням. Проте у класифікації не простежується розмежування податкової та бюджетної сфер. Водночас Рубан Н. І. та Чуницька І. І. [15, с. 27] поділяють бюджетно-податкові важелі на групи за сферою впливу: бюджетні та податкові, що необхідно під час оцінки ефективності використання важелів у бюджетній сфері, коли податкові важелі відіграють більше фіскальну функцію.

Класифікації податкових важелів та інструментів присвячено багато наукових доробок, адже роль та вагу податкових інструментів неможливо зменшити.

Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Кізіма А. Я., Карпова В. В. [16] важелі державного податкового регулювання поділяють на 3 групи: 1) системні; 2) комплексні; 3) локальні. Підтримуємо дану позицію, адже така класифікація прямо відображає методи впливу регуляторної політики. Дана класифікацію інструментів податкового регулювання підтримують й інші науковці [11, с. 230; 17, с. 63].

Колектив авторів навчального посібника «Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій» (за загальною редакцією Іванова Ю. Б.) [11, с. 227] пропонує декілька класифікацій інструментів податкового регулювання: за призначенням (напрямом впливу), за характером цілей соціально-економічного розвитку, за сферою та за механізмом впливу. Дана класифікація є найбільш повною.

Заслужують також на увагу класифікації податкових важелів таких науковців, як: Бречко О. [19, с. 64], Ільченко Р. В. [18, с. 27]. Класифікації податкових важелів, які пропонують Білоус І. В. [12, с. 129] і Шарікова О. В. [8, с. 7], є дещо стислими і не враховують усього спектра важелів регуляторної політики або не відображають їх призначення.

Щодо власної думки з класифікації важелів регуляторної політики, то підтримуємо думку декількох авторів. Так, якщо мова йде про важелі регуляторної політики у цілому, то погоджуємося з класифікацією Полюги В. О. [14]: державно-адміністративні, нормативно-правові, фінансово-кредитні, податкові, бюджетні (уточнено автором), соціальні (уточнено автором).

Щодо розгорнутої класифікації фіскальних важелів, які відіграють найбільшу роль серед інших важелів регуляторної політики, то підтримуємо класифікації авторів: Білоус І. В. [12, с. 129]; Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Кізіма А. Я., Карпова В. В. [16, 11, с. 230]; Іванов Ю. Б. [11, с. 227]. Усі ці автори схиляються до думки щодо класифікації фіскальних важелів за механізмом їх впливу. Додамо,

що основну класифікацію важелів доцільно доповнити і поділити фіскальні важелі на системні, комплексні та локальні.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у статті всебічно проаналізовано поняття «важіль» у різних контекстах, висвітлених як у зарубіжних, так і у вітчизняних науковців. Представлене власне бачення поняття «важіль», під яким розуміємо за собою і прийоми прямого та непрямого впливу державних органів на економічні процеси та об'єкти через призму нормативно-правового поля, які направлені на розвиток економічної, соціальної та інших сфер суспільства.

У контексті вирішення поставленої задачі було узагальнено класифікацію, яку було доповнено такими ознаками: податкові важелі, бюджетні важелі, соціальні важелі. Додатково фіскальні важелі доцільно поділити на системні, комплексні, локальні.

У подальших наукових дослідженнях автором буде представлено власне бачення ефективності застосування важелів регуляторної політики держави. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка. – Т. 1. – 1970. – 799 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Кер. вид. проекту П. М. Мовчан, В. В. Німчук, В. Й. Клічак. – К.: Видавництво «Дніпро», 2009. – 1332 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. О. Єрошенко. – Донецьк: ТОВ «Глорія Трейд», 2012. – 864 с.
4. Краткий экономический словарь / Под ред. А. Н. Азрилияна. – 2-е изд. доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2002. – 1088 с.
5. **Лобунець Т. В.** Регулятори і важелі інвестиційного процесу в корпоративному секторі економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / Т. В. Лобунець; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2013. – 20 с.
6. **Користін О. Є.** Межа податкового навантаження: мікроекономічний аспект // Фінанси України. – 1998. – № 2. – С. 82 – 88.
7. **Латинін М. А.** Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання: монографія / М. А. Латинін. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – 320 с.
8. **Шарікова О. В.** Податкова політика в умовах детінізації економіки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / О. В. Шарікова; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 16 с.
9. **Тищенко О. М.** Теоретико-методологічний аналіз аспектів регулювання міжбюджетних відносин / О. М. Тищенко, К. В. Голякова // Проблеми економіки. – 2012. – № 1. – С. 24 – 29.
10. Фіскальні важелі регулювання економіки: монографія / За заг. ред. О. В. Солдатенко. – К.: Алерта. 2012. – 278 с.
11. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навчальний посібник / Під ред. д-ра екон. наук проф. Іванова Ю. Б., д-ра екон. наук, проф. Майбурова І. А. – Х.: ВД «Н-ЖЕК», 2010. – 492 с.
12. **Білоус І. В.** Значення податкових важелів в системі заходів активізації розвитку вітчизняної економіки / І. В. Білоус // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2012. – № 1. – С. 127 – 130.
13. **Мамонтова І. В.** Бюджетно-податкові важелі: класифікаційна ознака // Мамонтова І. В. // Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 18 – 27 грудня 2012

року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-412/financial-cash-flow-and-credit-412/15954-412-1212>

14. Полюга В. О. Економічні і організаційні важелі регуляторної політики розвитку туризму : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.02.03 / В. О. Полюга ; Ужгор. нац. ун-т. – Ужгород, 2005. – 22 с.

15. Рубан Н. І. Джерела ефективності бюджетно-податкових важелів в умовах кризи фінансових відносин / Н. І. Рубан, І. І. Чуницька // Науковий вісник НУДПСУ (Економіка, Право) // 36. наук. пр. – 2010. – № 1. – С. 42 – 48.

16. Іванов Ю. Б. Податковий менеджмент : підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. – К. : Знання, 2008. – 525 с.

17. Дубовик О. Ю. Пільги як інструмент державного податкового регулювання / О. Ю. Дубовик // Вісник соціально-економічних досліджень, 2011. – № 3 (43). – С. 61 – 66.

18. Ільєнко Р. В. Важелі податкового стимулювання розвитку виробничої сфери : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Р. В. Ільєнко ; Ін-т регіон. дослідж. НАН України. – Л., 2010. – 20 с.

19. Бречко О. Податкове регулювання: стабілізаційний та стимулюючий інструментарій економічних процесів / О. Бречко // Світ фінансів. – 2005. – № 2. – С. 61 – 72.

REFERENCES

Bilous, I. V. "Znachennia podatkovykh vazheliv v systemi zakhodiv aktyvizatsii rozvytku vitchyznianoï ekonomiky" [The value of the tax levers of measures for promotion of the national economy]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 1 (2012): 127-130.

Brechko, O. "Podatkove rehuliuвання: stabilizatsiinyi ta stymuliuiuchy instrumentarii ekonomichnykh protsesiv" [Tax regulation, stabilizing and stimulating the tools of economic processes]. *Svit finansiv*, no. 2 (2005): 61-72.

Dubovyk, O. Yu. "Pilhy iak instrument derzhavnogo podatkovoho rehuliuвання" [Benefits as an instrument of state tax regulations]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, no. 3 (43) (2011): 61-66.

Fiskalni vazheli rehuliuвання ekonomiky [Fiscal instruments of economic regulation]. Kyiv: Alerta, 2012.

Ivanov, Yu. B. et al. *Podatkovi menedzhment* [Tax management]. Kyiv: Znannia, 2008.

Ilienکو, R. V. "Vazheli podatkovoho stymuliuвання rozvytku vyrobnychoï sfery" [Levers of tax incentives for the development of productive sectors]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08*, 2010.

Kratkiy ekonomicheskii slovar [Concise Dictionary of Economics]. Moscow: Institut novoy ekonomiki, 2002.

Korystin, O. Ie. "Mezha podatkovoho navantazhennia: mikroekonomichni aspekt" [Limit the tax burden: microeconomic aspect]. *Finansy Ukrainy*, no. 2 (1998): 82-88.

Latynin, M. A. *Ahrarnyi sektor ekonomiky Ukrainy: mekhanizm derzhavnogo rehuliuвання* [Agricultural sector of Ukraine: the mechanism of state regulation]. Kharkiv: Mahistr, 2006.

Lobunets, T. V. "Rehulatory i vazheli investytsiinoho protsesu v korporatynnomu sektori ekonomiky" [Regulators and leverage the investment process in the corporate sector]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.03*, 2013.

Mamontova, I. V. "Biudzhethno-podatkovyi vazheli: klasyfikatsiina oznaka" [Budget and tax instruments: classification attribute]. <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-412/financial-cash-flow-and-credit-412/15954-412-1212>

Podatkova polityka: teoriia, metodolohiia, instrumentarii [Tax policy: theory, methodology, and tools]. Kharkiv: INZhEK, 2010.

Poliuha, V. O. "Ekonomichni i orhanizatsiini vazheli rehuliatornoï polityky rozvytku turyzmu" [Economic and organizational

levers of regulatory policy for tourism development]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.02.03*, 2005.

Ruban, N. I., and Chunytska, I. I. "Dzherela efektyvnosti biudzhethno-podatkovykh vazheliv v umovakh kryzy finansovykh vidnosyn" [Power efficiency of fiscal instruments in the crisis of financial relations]. *Naukovyi visnyk NUDPSU. Serii "Ekonomika, Pravo"*, no. 1 (2010): 42-48.

Slovyk ukrainskoi movy [Dictionary of Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka, 1970.

Sharikova, O. V. "Podatkova polityka v umovakh detinizatsii ekonomiky Ukrainy" [Tax policy in a Shadow Economy of Ukraine]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08*, 2011.

Tyshchenko, O. M., and Holiakova, K. V. "Teoretyko-metodolohichniy analiz aspektiv rehuliuвання mizhbiudzhethnykh vidnosyn" [Theoretical and methodological aspects of the analysis of the regulation of intergovernmental relations]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (2012): 24-29.

Velykyi tlumachnyi slovyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great Dictionary of the modern Ukrainian language]. Donetsk: Hloriia Treid, 2012.

Velykyi tlumachnyi slovyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great Dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv: Dnipro, 2009.